

ПРО АНАЛІТИЧНІ РОЗВ'ЯЗКИ НЕЛІНІЙНИХ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РІВНЯНЬ З НЕЛІНІЙНИМИ ВІДХИЛЕННЯМИ АРГУМЕНТІВ

Conditions for the existence and uniqueness are obtained for analytical solution of a nonlinear functional-differential equation with nonlinear deviations of argument.

Одержано умови існування та єдиності аналітичного розв'язку одного нелінійного диференціально-функціонального рівняння з нелінійними відхиленнями аргументу.

Диференціально-функціональні рівняння вигляду

$$x'(t) = f(t, x(\varphi_1(t)), \dots, x(\varphi_k(t)), x'(\psi_1(t)), \dots, x'(\psi_l(t))), \quad (1)$$

де $f: R \times R^k \times R^l \rightarrow R$, $\varphi_i(t): R \rightarrow R$, $i = \overline{1, k}$, $\psi_j(t): R \rightarrow R$, $j = \overline{1, l}$, були об'єктом дослідження багатьох математиків. Завдяки цьому в даний час існує велика кількість робіт, які присвячені вивченню різноманітних питань теорії таких рівнянь. Особливо це стосується питань існування і єдиності різного роду розв'язків (періодичних, неперервно диференційованих, аналітичних та ін.) [1 – 8]. Зокрема, в [4, 5] досліджені питання існування і єдиності аналітичних розв'язків лінійних, а в [6 – 8] — деяких класів нелінійних диференціально-функціональних рівнянь вигляду (1) з лінійно перетвореним аргументом.

В даній роботі продовжуються дослідження, основною метою яких є встановлення достатніх умов існування і єдиності аналітичного розв'язку $x(t)$ рівняння (1), що задовольняє умови

$$x(0) = 0, \quad x'(0) = 0. \quad (2)$$

Теорема 1. Нехай виконуються умови:

1) функції $f(t, x_1, \dots, x_k, y_1, \dots, y_l)$, $\varphi_i(t)$, $i = \overline{1, k}$, $\psi_j(t)$, $j = \overline{1, l}$, розкладаються в ряди

$$\begin{aligned} f(t, x_1, \dots, x_k, y_1, \dots, y_l) &= \sum_{i_0+i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1}^{\infty} f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} \times \\ &\times t^{i_0} x_1^{i_1} \dots x_k^{i_k} y_1^{j_1} \dots y_l^{j_l}, \\ \varphi_i(t) &= \sum_{n=1}^{\infty} \varphi_i^n t^n, \quad i = \overline{1, k}, \\ \psi_j(t) &= \sum_{n=1}^{\infty} \psi_j^n t^n, \quad j = \overline{1, l}, \end{aligned} \quad (3)$$

які збігаються при $|t| < a$, $|x_i| < b$, $i = \overline{1, k}$, $|y_j| < b$, $j = \overline{1, l}$, (a, b — деякі додатні сталі);

$$2) 0 < \varphi_i^1 < 1, \quad i = \overline{1, k}, \quad 0 < \psi_j^1 < 1, \quad j = \overline{1, l};$$

$$3) p = |f_{00\dots010\dots0}| + \dots + |f_{0\dots0\dots01}| < 1.$$

Тоді існує єдиний розв'язок задачі (1), (2) у вигляді ряду

$$x(t) = \sum_{m=2}^{\infty} x_m t^m, \quad (4)$$

якій збігається при $|t| \leq \rho$, де $\rho < a$.

Доведення. Покажемо спочатку, що при виконанні умов теореми рівняння (1) має єдиний формальний розв'язок у вигляді ряду (4). Дійсно, підставляючи (3), (4) в (1), одержуємо

$$\sum_{m=2}^{\infty} m x_m t^{m-1} = \sum_{i_0+i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1}^{\infty} f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} t^{i_0} \times$$

$$\times \left(\sum_{m=2}^{\infty} x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \varphi_1^n t^n \right)^m \right)^{i_1} \dots \left(\sum_{m=2}^{\infty} x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \varphi_k^n t^n \right)^m \right)^{i_k} \times$$

$$\times \left(\sum_{m=2}^{\infty} m x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \psi_1^n t^n \right)^{m-1} \right)^{j_1} \dots \left(\sum_{m=2}^{\infty} m x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \psi_l^n t^n \right)^{m-1} \right)^{j_l}.$$

Тепер виконаємо в останньому співвідношенні звичайні формальні операції і прирівняємо коефіцієнти при t^m , $m = 1, 2, \dots$. В результаті отримуємо

$$2x_2 = (f_{0\dots 010\dots 0} \psi_1^1 + \dots + f_{0\dots 0\dots 01} \psi_l^1) 2x_2 + f_{10\dots 0\dots 0},$$

..... (5)

$$m x_m = (f_{0\dots 010\dots 0} (\psi_1^1)^{m-1} + \dots + f_{0\dots 0\dots 01} (\psi_l^1)^{m-1}) m x_m +$$

$$+ P_m(x_2, \dots, x_{m-1}), \quad m = 3, 4, \dots,$$

де $P_m(x_2, \dots, x_{m-1})$ — деякі многочлени відносно всіх своїх аргументів з коефіцієнтами, що виражаються через $f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l}$, $i_0 + i_1 + \dots + i_k + j_1 + \dots + j_l = 1, \dots, m-1$, φ_i^n , $i = \overline{1, k}$, ψ_j^n , $j = \overline{1, l}$, $n = 1, \dots, m-1$, лише за допомогою операцій додавання і множення.

Беручи до уваги умову 3, неважко показати, що при всіх $m \geq 0$ виконуються нерівності

$$1 - f_{0\dots 010\dots 0} (\psi_1^1)^m - \dots - f_{0\dots 0\dots 01} (\psi_l^1)^m > 1 - p > 0. \quad (6)$$

Тоді безпосередньо із (5), (6) однозначно одержуємо

$$x_2 = \frac{1}{2} (1 - f_{0\dots 010\dots 0} \psi_1^1 - \dots - f_{0\dots 0\dots 01} \psi_l^1)^{-1} f_{10\dots 0\dots 0},$$

..... (7)

$$x_m = \frac{1}{m} (1 - f_{0\dots 010\dots 0} (\psi_1^1)^{m-1} - \dots - f_{0\dots 0\dots 01} (\psi_l^1)^{m-1})^{-1} \times$$

$$\times P_m(x_2, \dots, x_{m-1}), \quad m \geq 3.$$

Це й доводить, що ряд (4), коефіцієнти якого визначаються за допомогою співвідношень (7), формально задовольняє рівняння (1). Отже, для завершення доведення теореми залишається показати, що цей ряд збігається в деякому околі точки $t = 0$.

Нехай $|f(t, x_1, \dots, x_k, y_1, \dots, y_l)| \leq L$, $|\varphi_i(t)| \leq M$, $i = \overline{1, k}$, $|\psi_j(t)| \leq M$, $j = \overline{1, l}$, при всіх $|t| \leq a_1 < a$, $|x_i| \leq b_1 < b$, $i = \overline{1, k}$, $|y_j| \leq b_1$, $j = \overline{1, l}$. Тоді

$$|f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l}| \leq \frac{L}{a_1^{i_0} b_1^{i_1 + \dots + i_k} b_1^{j_1 + \dots + j_l}}, \quad i_0 + i_1 + \dots + i_k + j_1 + \dots + j_l \geq 1,$$

$$|\varphi_i^n| \leq \frac{M}{a_1^n}, \quad i = \overline{1, k}, \quad |\psi_j^n| \leq \frac{M}{a_1^n}, \quad j = \overline{1, l}, \quad n \geq 1, \quad \text{і функції}$$

Таким чином, за допомогою взаємно однозначної заміни змінних (14) питання про існування аналітичного в деякому околі точки $t = 0$ розв'язку рівняння (9) зводиться до дослідження аналогічного питання для рівняння (15). З огляду на [10] рівняння (15) має єдиний розв'язок у вигляді степеневому ряду

$$y(\tau) = \sum_{m=2}^{\infty} y_m \tau^m,$$

який збігається при $|\tau| \leq a_4 < a_3$. Отже (впливає із (14)), рівняння (9) має розв'язок $\tilde{x}(t)$ у вигляді степеневому ряду

$$\tilde{x}(t) = \sum_{m=2}^{\infty} \tilde{x}^m t^m, \quad (16)$$

який збігається при $|t| \leq \rho < a_4$. Оскільки рівняння (9) може мати не більше одного такого розв'язку, ряд (16) співпадає із рядом (10). Таким чином, ряд (10) з коефіцієнтами \tilde{x}_m , $m \geq 2$, що визначаються формулами (12), збігається при $|t| \leq \rho$. Тоді на підставі (13) ряд (4), коефіцієнти x_m , $m \geq 2$, якого визначаються за допомогою співвідношень (7), також збігається при $|t| \leq \rho$. Теорему доведено.

Зауваження. Задача про знаходження аналітичного розв'язку рівняння (1), що задовольняє умову

$$x(0) = x^0, \quad x'(0) = x^1, \quad (17)$$

зводиться до знаходження аналітичного розв'язку задачі вигляду (1), (2) у випадку, коли функція $f(t, x_1, \dots, x_k, y_1, \dots, y_l)$ розкладається в степеневий ряд

$$f(t, x_1, \dots, x_k, y_1, \dots, y_l) = \sum_{i_0+i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1} f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} \times \\ \times t^{i_0} (x_1 - x^0)^{i_1} \dots (x_k - x^0)^{i_k} (y_1 - x^1)^{j_1} \dots (y_l - x^1)^{j_l},$$

який збігається при $|t| < a$, $|x_i - x^0| < b$, $i = \overline{1, k}$, $|y_j - x^1| < b$, $j = \overline{1, l}$, і $f(0, x^0, \dots, x^0, x^1, \dots, x^1) = x^1$.

Дійсно, виконуючи в (1) заміну змінних

$$x(t) = x^0 + x^1 t + y(t),$$

одержуємо рівняння

$$y'(t) = F(t, y(\varphi_1(t)), \dots, y(\varphi_k(t)), y'(\psi_1(t)), \dots, y'(\psi_l(t))),$$

де функція $F(t, y_1, \dots, y_k, z_1, \dots, z_l) = f(t, x^0 + x^1 \varphi_1(t) + y(\varphi_1(t)), \dots, x^0 + x^1 \varphi_k(t) + y(\varphi_k(t)), x^1 + y'(\psi_1(t)), \dots, x^1 + y'(\psi_l(t))) - x^1$ розкладається в збіжний степеневий ряд вигляду (3), і умову

$$y(0) = 0, \quad y'(0) = 0,$$

що й треба було довести.

Покажемо тепер, що твердження теореми справедливе також у випадку, коли замість умови 3 виконується більш загальна умова

$$3') \quad f_{0\dots 010\dots 0}(\psi_1^1)^m + \dots + f_{0\dots 0\dots 01}(\psi_l^1)^m \neq 1, \quad m = 1, 2, \dots$$

Внаслідок умов 2 і 3' існує таке ціле число r , що при всіх $m \geq r$ виконується нерівність

$$|f_{0\dots 010\dots 0}|(\Psi_1^1)^m + \dots + |f_{0\dots 0\dots 01}|(\Psi_l^1)^m < 1. \quad (18)$$

Зважаючи на це, виконаємо в рівнянні (1) заміну змінних

$$x(t) = \sum_{m=2}^r x_m t^m + y(t), \quad (19)$$

де x_m , $m = 2, \dots, r$, — деякі, поки що невідомі, сталі. В результаті одержуємо

$$\begin{aligned} \sum_{m=2}^r m x_m t^{m-1} + y'(t) &= \sum_{i_0+i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1}^{\infty} f_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} t^{i_0} \times \\ &\times \left(\sum_{m=2}^r x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \varphi_1^n t^n \right)^m + y(\varphi_1(t)) \right)^{i_1} \times \dots \\ &\dots \times \left(\sum_{m=2}^r x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \varphi_k^n t^n \right)^m + y(\varphi_k(t)) \right)^{i_k} \times \\ &\times \left(\sum_{m=2}^r m x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \Psi_1^n t^n \right)^{m-1} + y'(\Psi_1(t)) \right)^{j_1} \times \dots \\ &\dots \times \left(\sum_{m=2}^r m x_m \left(\sum_{n=1}^{\infty} \Psi_l^n t^n \right)^{m-1} + y'(\Psi_l(t)) \right)^{j_l}. \end{aligned}$$

Виконуючи звичайні формальні перетворення, отримуємо

$$\begin{aligned} \sum_{m=2}^r m x_m t^{m-1} + y'(t) &= \sum_{m=2}^r [(f_{0\dots 010\dots 0}(\Psi_1^1)^{m-1} + \dots + f_{0\dots 0\dots 01}(\Psi_l^1)^{m-1}) m x_m + \\ &+ P_m(x_2, \dots, x_{m-1})] t^{m-1} + \sum_{m=r}^{\infty} P_{m+1} t^m + \\ &+ \sum_{\substack{i_0+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1 \\ i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l \neq 0}}^{\infty} \tilde{f}_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} t^{i_0} (y(\varphi_1(t)))^{i_1} \times \dots \\ &\dots \times (y(\varphi_k(t)))^{i_k} (y'(\Psi_1(t)))^{j_1} \dots (y'(\Psi_l(t)))^{j_l}, \end{aligned}$$

де P_m , $m = 2, \dots, r$ — деякі многочлени відносно всіх своїх аргументів, причому $P_2 = f_{10\dots 0}$ і P_m , $m \geq r+1$, — деякі сталі, що залежать від x_m , $m = 2, \dots, r$. Покладемо в останньому співвідношенні замість x_m , $m = 2, \dots, r$, значення

$$x_m = \frac{1}{m} \left(1 - (f_{0\dots 010\dots 0}(\Psi_1^1)^{m-1} + \dots + f_{0\dots 0\dots 01}(\Psi_l^1)^{m-1}) \right)^{-1} P_m(x_2, \dots, x_{m-1}).$$

Тоді, очевидно, одержимо рівняння

$$y'(t) = \tilde{f}(t, y(\varphi_1(t)), \dots, y(\varphi_k(t)), y'(\Psi_1(t)), \dots, y'(\Psi_l(t))). \quad (20)$$

де функція $\tilde{f}(t, y_1, \dots, y_k, z_1, \dots, z_l)$ розкладається в ряд

$$\bar{f}(t, y_1, \dots, y_k, z_1, \dots, z_l) = \sum_{i=r}^{\infty} P_{i+1} t^i + \sum_{\substack{i_0+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l=1 \\ i_1+\dots+i_k+j_1+\dots+j_l \neq 0}}^{\infty} \bar{f}_{i_0 i_1 \dots i_k j_1 \dots j_l} \times \\ \times t^{i_0} y_1^{i_1} \dots y_k^{i_k} z_1^{j_1} \dots z_l^{j_l}, \quad (21)$$

причому $\bar{f}_{0\dots 0j_1\dots j_l} = f_{0\dots 0j_1\dots j_l}$, $j_1 + \dots + j_l = 1$, який збігається при $|t| < a_1$, $|y_i| < b_1$, $i = \overline{1, k}$, $|z_j| < b_1$, $j = \overline{1, l}$, де a_1, b_1 — деякі додатні числа ($a_1 < a$, $b_1 < b$).

Оскільки для рівняння (20) виконується нерівність

$$|f_{0\dots 0i_0\dots 0}|(\psi_1^1)^r + \dots + |f_{0\dots 0\dots 01}|(\psi_1^1)^r < 1$$

і функція $\bar{f}(t, y_1, \dots, y_k, z_1, \dots, z_l)$ розкладається в збіжний степеневий ряд (21), воно має єдиний розв'язок у вигляді ряду

$$y(t) = \sum_{m=r+1}^{\infty} y_m t^m,$$

який збігається при $|t| \leq \rho < a_1$. Доведення цього твердження аналогічне доведенню теореми 1. Звідси і з (19) випливає така теорема.

Теорема 2. *Нехай виконуються умови 1, 2 і 3'. Тоді існує єдиний розв'язок задачі (1), (2) у вигляді ряду (4), який збігається при $|t| \leq \rho < a_1$.*

1. Беллман Р., Кук К. Л. Дифференциально-разностные уравнения. — М.: Мир, 1967. — 548 с.
2. Самойленко А. М., Пелюх Г. П. Ограниченные на всей вещественной оси решения систем нелинейных дифференциально-функциональных уравнений и их свойства // Укр. мат. журн. — 1994. — 46, №6. — С. 737 — 747.
3. Хейл Дж. Теория дифференциально-функциональных уравнений. — М.: Мир, 1984. — 412 с.
4. Kato T., McLeod J. B. The functional-differential equation $y'(x) = ay(x) + by(\lambda x)$ // Bull. Amer. Math. Soc. — 1971. — 77. — P. 891 — 937.
5. Frederickson P. O. Dirichlet series solutions for certain functional differential equations // Lect. Notes Math. — 1971. — 243. — P. 249 — 254.
6. Пелюх Г. П. О голоморфных решениях нелинейных дифференциально-разностных уравнений нейтрального типа // Дифференциально-разностные уравнения. — Киев: Ин-т математики АН УССР, 1971. — С. 121 — 124.
7. Grimm L. J., Hall L. M. Holomorphic solutions of functional-differential systems near singular points // Proc. Amer. Math. Soc. — 1974. — 42, №1. — P. 167 — 170.
8. Грудо Э. Н. К аналитической теории обыкновенных дифференциальных уравнений с отклоняющимся аргументом // Дифференц. уравнения. — 1969. — 5, №4. — С. 700 — 711.
9. Szekeres G. Regular iteration of real and complex functions // Acta. Math. — 1958. — 100. — P. 203 — 258.
10. Еругин Н. П. Книга для чтения по общему курсу дифференциальных уравнений. — Минск: Наука и техника, 1979. — 744 с.

Одержано 02.07.98